

slagwoord van onzen tijd, met name in den mond van de woordvoerders van het C.N.V. Niet alleen dat mannen als Talma en prof. de Gaay Fortman en ds. Martens van Sevenhoven door deze gedachte gegrepen bleken met vele andere voormannen van het C.N.V., ook de tegenwoordige voorzitter van het C.N.V., de heer Ruppert, beriep zich in zijn rede bij de opening van de Kaderschool op deze zelfden tekst uit Jes. 13:12, toen hij zeide: „De mensch meer waard dan goud! — Dat is de overtuiging, die de Christelijke arbeidersbeweging leidde tot haar verzet tegen de leer, dat arbeid koopwaar is, en dat de arbeider slechts leverancier is van die waar. Dat is ook de overtuiging, die haar aanvuurde tot het verzet tegen het historisch materialisme, en het daarmee nauw samenhangende dogma van den klassenstrijd. En dat is voorts de overtuiging, die de Christelijke vakbeweging kracht gaf tot het verzet tegen een staat, die den arbeider tot een onmondig wezen wenschte te degraderen.” („Een mensch meer waard dan goud”, brochure C.N.V. „Christendom en Maatschappij”, uitgave Edececa, Hoorn, blz. 16).

Zooals men ziet is de jaren door nogal het een en ander aan de kapstok van dezen tekst uit Jes. 13:12 opgehangen. Alleen maar, deze tekst kan geen dienst doen als kapstok voor dezen inventaris. De tekst zegt ons immers, dat het met mensch en wereld op een catastrofe aangaat, waarbij een mensch in plaats van meer geacht te worden dan goud, vanwege de gerichten Gods, die op de aarde zijn, „geworden is als een verjaagde ree, en als een schaap, dat niemand vergadert” (Jes. 13:14a).

Tegenover die leuze „de mensch meer waard dan goud”, zoo enthousiast aangeheven in onze dagen door hen, die op marsch zijn op den weg naar „de nieuwe samenleving”, plaatsten wij Psalm 8. Daar keert Gen. 1:28 door David geloovig bezongen terug. De dichter plaatst God in het glansrijk middelpunt van zijn aanbiddende aandacht. Men leze eens wat prof. Schilder dienaangaande opmerkt in zijn „Om Woord en Kerk” (uitgave Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, 1948), waarin ook is opgenomen zijn zondingsrede uit 1917 „Dat zij menschen zijn”, handelende over het laatste vers van Psalm 9: „O Heere, laat de heidenen weten, dat zij menschen zijn.” Wij lezen op blz. 128: „Niet het gewone woord, niet een neutrale term wordt hier gebezigd, maar het oorspronkelijke woord, dat „enoosj” luidt, is een aanduiding van den mensch in zijn

zwakheid, in zijn kleinheid. Het dult aan, dat de mensch, naar de zinrijke beeldende taal der Schrift, niet meer is „dan een druppel aan den emmer, een stofje aan de weegschaal”. Hier spreekt de bijbel dus niet van den mensch als een koning, een heerscher der Schepping; niet als van „zijne majesteit den mensch”, maar hij noemt hem als een in zichzelf onbeduidend wezen, die wegzinkt in het niet”. Prof. Schilder wijst dan ook op den door ons aangehaalden tekst uit Psalm 8: „O God, wat is de mensch, de kleine „enoosj”, dat Gij zijner gedenkt”, en herinnert aan teksten als Job 25:6, Psalm 90:3 en 2 Kron. 14:11, alsook aan het feit, dat de godvreesende Seth in de naamgeving van zijn zoon ENOS (enoosj) een openlijke uitspraak doet, dat Seths geslacht niet meedoet aan de menschvergoding (blz. 129).

De Schrift ziet de heerlijkheid van den mensch niet in hem als schepsel in zich zelf, maar daarin, dat God hem een weinig minder heeft gesteld dan de engelen, waarbij zij verklaart: „Gij doet hem heerschen over de werken uwer handen. Gij hebt alles onder zijn voeten gezet” (Psalm 8:7). De heerlijkheid van den mensch ligt in zijn opdracht, zijn levensroeping; en daarom is ook alleen uitsluitend deze lof betamelijk: O HEERE, onze Heere, hoe heerlijk is Uw naam op de gansche aarde!

Wanneer wij dan ook het edele goud metaal met iets in vergelijking willen betrekken, dat heerlijker is, dan doen wij er goed aan te luisteren naar dienzelfden dichter David, wanneer hij in den 19en Psalm tot deze belijdenis komt: „De ordeningen des HEEREN zijn waarheid, alle zijn recht, ja kostelijker dan goud, dan veel fijn goud” (in de vertaling van dr. A. Noordzij, Korte Verklaring, blz. 66).

Een waarlijk christelijk sociale actie, d.i. zulk een die niet luistert naar een „Gebod der Stunde”, maar naar het eeuwig blijvende Woord van God, zal dan ook niet meedoen aan het oprichten van den gouden standaard voor den mensch en dus ook niet de leuze „de mensch meer waard dan goud” in haar vaandel schrijven — want dat is de leuze, waaronder ook humanisme en heidendom optrekken. Haar vaste en blijvende richtsnoer zal zijn: DE ORDERINGEN DES HEEREN MEER WAARD DAN GOUD, JA DAN VEEL FIJN GOUD. En met dit woord staat zij alleen in deze wereld, door allen verlaten. Doch God is met haar.

P. GROEN.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Hoe dacht Groen van Prinsterer over „Ecumenische” Zending? I

In 1797 werd het Nederlandsche Zendinggenootschap opgericht. Het Genootschap wilde, volgens art. 2 der statuten, een algemeen Christelijk genootschap zijn, „dat alleen ten doel heeft, om het ware en werkdadige Christendom, zooals het in de boeken des Ouden en Nieuwen Testaments is vervat en in de twaalf artikelen der Algemeene Christelijke geloofsbelijdenis is uitgedrukt, zonder bijvoeging van menschelijke leerbegrippen, eenvoudig en oprecht in de harten der menschen in te planten”. Uit dezen opzet blijkt de geest der tijden: men droomde van een grootste-gemeene-deeler-christendom; niet alleen hervormden, maar ook lutherschen en doopsgezinden werkten mee. Doch hoewel men zijn uitgangspunt niet koos in de gereformeerde belijdenis — de gedachte aan kerkelijke zending lag nog ver —, wilde men wel het rationalisme uitsluiten. Art. 6 luidde immers: Het Genootschap bestaat uit leden en begunstigers. Het wenscht zich in allen, die tot hetzelfde toetreden, medarbeiders, die gedrongen worden en onderling verbonden zijn door het geloof des harten in den Heer Jezus Christus, als den goddelijken Verlosser, die voor de zonden heeft geleden, Hij onrechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zoude brengen, en door de daaruit voortvloeiende liefde jegens God en elkander, naar den inhoud van het evangelie.

Het verval der Kerk moest er wel toe leiden, dat ook het modernisme hoe langer hoe meer in de geleerden van het Nederlandsche Zendinggenootschap (N.Z.G.) indrong. De grondslag werd niet langer gehandhaafd. Vele bestuursleden geloofden niet meer in de zinspreuk: vrede door het bloed des Kruises. Het bederf der kerk bleek ook hier het bederf der vrije organisatie te zijn. Tengevolge daarvan gingen vele rechtzinnigen buitenlandsche zendingscorporaties steunen, b.v. die van Basel, Barmen. Groen van Prinsterer schreef in 1847 op verzoek een brochure ter aanbeveling van het Parijsche Zendinggenootschap, dat in Z.-Afrika werkte, bij zijn geestverwanten. Hij voerde hierin verschillende argumenten tegen het N.Z.G. aan. Het trad te slap op tegen de regeering, die het mohammedanisme niet onwelgevallig wilde zijn. De oogst was schraal. Maar bovenal: het was niet meer getrouw aan zijn zinspreuk „In de mogelijkheid van het vermoeden, ligt hier de genoegzaamheid van het bewijs.”

Natuurlijk ontstond heftige verontwaardiging in het kamp van de voorstanders van het N.Z.G. Groen achtte zich geroepen op deze reactie, die zich ook in geschriften uitte, te antwoorden. In 1848 „tusschen den Februarijstorm en de Maartsche buien, dus op een bij uitnemendheid ongunstig tijdstip”, terwijl de revolutie in Parijs en elders oplaste, schreef hij een apologie: **Het Nederlandsche Zendinggenootschap**. In dit geschrift, waarop hij warme adhaesie van Da Costa ontving, liet hij zich — naar hij later schreef in 1871 — meer dan gewoonlijk over menig punt, dat hem ter harte ging, uit en liet „aan verontwaardiging over Evangelie-wegrijfing, onder Evangelische leus, den vrijen loop”. Groen, de beheerschte Groen,

heeft zich in deze brochure eens vrijmoedig uitgesproken. In 1838 gaf hij deze destijds onopgemerkte brochure opnieuw uit. Toen zal er wel meer belangstelling voor geweest zijn. Immers in 1838 scheidden velen zich af van het N.Z.G. en stichtten de Nederlandsche Zendingvereniging; in 1859 ontstond de Utrechtsche en in 1861 de Nederlandsche Gereformeerde Zendingvereniging.

Kennisname der historie kan ons vaak ongemeeen troosten en sterken. Want al herhaalt de historie zich niet, binnen haar zien we wel steeds dezelfde verschijnselen optreden. We zien satan strikken spannen; we zien velen compromissen sluiten; maar we zien ook Christus, in het gisteren Dezelfde als in het heden: Hij opent de oogen en laat Zijn gezanten de nevelgordijnen scheuren. Daarom, als we Groens geschrift lezen, is het ons, als was het niet honderd jaar geleden, maar thans geschreven. Groen blijkt zich tegen dezelfde geestesstrooming te verzetten, die zich thans veelzins openbaart in de ecumenische beweging. Telkens blijkt hij redeneeringen te bestrijden en toestanden te hekelen, waar ook thans de wereld van vol is. We willen op enkele punten wijzen.

1. Toonziekte.

Deze kwaal treedt vandaag epidemisch op. Wie tot bekeering oproept, krijgt de vraag te hooren, of hij niets beters te doen heeft dan dergelijke farizeese sectarische taal te uiten. Bovendien krijgt men den raad om niet zoo rechtlijnig en scherp te spreken, vooral tegen broeders niet; om maar eens wat breder te worden en op te passen voor negativisme, absolutisme en bewustzijnsvernaauwing.

In Groens tijd ondergingen zij, die vasthielden aan de belijdenis en oproepen tot terugkeer naar het evangelie, hetzelfde lot: „Men noemt hen dweepers, fijnen, Protestantsche Jezuïten, beroerders van Kerk en Staat, die men wantrouwt en tegenwerkt en afweert, en in Tijdschriften en Romana, als twistzieke dwazen, als zedeloze huichelaars ten toon stelt” (Het Nederlandsche Zendinggenootschap, 2e druk, Amsterdam, 1858, blz. 71, waaruit we ook in het vervolg zullen citeren). „Er zijn mannen, ... die elke verwijzing naar het „wat dunkt u van den Christus?” voor eene schroomelijke onvoorzichtigheid houden, en door wie elk bezwaar tegen het gezamenlijk werken naar strijdige beginsels, op rekening van hoogmoed en liefdeloosheid gesteld wordt” (blz. 73). Wanneer men aan hen dezelfde vraag stelt t.a.v. van het N.Z.G., zullen deze menschen, die voor geloovigen willen doorgaan „te dezen opzichte met de ongeloovigen eenstemmig”, „over de kleingeestigheid zich beklagen, waarmee zij in eene Christelijke instelling den echt-Christelijken zin van ootmoed en verdraagzaamheid miskent” (blz. 73/4). „Wanneer wij daartegen naar eenig blijk van Evangelische belangstelling omzien, spreekt men van Calvinistische eigenzinnigheid, van Dordtsche Kerkleer, van gehechtheid aan spreekwijzen en vormen, aan titel en lota; ongeveer alsof het om een kinderachtig twisten over bogten en plooiën van een kleed te doen was,

terwijl leven en dood op het spel is” (blz. 135). „Vanneer enkelen zich niet voegen in deze lijdelijkheid ten aanzien van hen die, in de Kerk, de Kerk wederrechtelijk bestrijden, dan wordt hun misnoegen en ijver als overdreven, onbedachtzaam, voorbarig, hoogmoedig, liefdeloos, onvoorzichtig, verderfelijk uitgekreten, en, bij smaad vanwege de vijanden der waarheid, wordt smaad vanwege haar vreesachtige vrienden gevoegd” (blz. 135).

Wat antwoordde Groen op deze ons zeer bekend in de ooren klinkende betichtingen van vriend en vijand? We vinden bij hem de verwijzing naar de strenge taal der Schrift in Gal. 1:6-9, 4:16, II Joh. 10, Matth. 10:34. Niet alles, wat zich christelijk voordoet en zending drijft is evangelisch. „Ik heb de onmisbaarheid bewezen van een waarborg dat het Evangelium Gods, niet der menschen, aan Helden zou worden overgebracht, en ik heb dit gemotiveerd door te wijzen op het heillooze der verkondiging, wanneer de blijde boodschap onecht is. Wat vindt men hierin dat hard, onchristelijk, uit de hoogte verdoemen mag worden genoemd?” (blz. 89). „Verdraagzaamheid van wanbegrippen, als de waarheid alleen regt heeft, is aan verlooehening van eigen belijdenis gelijk” (blz. 139).

2. Parade-christendom.

Zij, die aan toonziekte lijden, zijn zelf vaak overtuigde christenen. Er zijn zeer gevoelige naturen onder. En menigeen publiceert stichtelijke lectuur. En evangeliseert. In Groens tijd werd de boekenmarkt haast overvloedig met een menigte boeken vol stichtelijk proza en dierbare poëzie. Voorts waren er boeken over het zedelijk leven, verslagen over allerlei filantropisch werk, over zondingswerk. Verheugde Groen zich er niet over, dat door velen van deze gemoedelijke schrijvers, die niet van modernisme reppen, het evangelie-zaad werd uitgestrooid? Neen, hij achtte dit juist een van „de bedroevende verschijnselen” zijner dagen. „Ik ben overtuigd dat het nut dezer geschriften grooter zou zijn, indien daarin op elke behoefte der Gemeente, op de verledingen waaraan zij, ook van de zijde der leeraars van wanbegrippen, bloot staat, meer opzettelijk gelet werd.” Dit kleurloos-stichtelijk schrijven gelijkt op „de handelwijs van den krijgsman die, terwijl de bresse bestormd wordt, in een afgelegen deel der stad zijne glansrijke wapenrusting vertoont, of ook van den Veldoverste, die met de troepen heen en weer paradeert, in dier voege dat de slag wordt ontweken en de vijand ongemoeid in het midden des Lands post vat en behoudt” (blz. 143/4). Met alle kracht keerde Groen zich tegen deze stichtelijke schrijvers, die paradeerden, en niet attaqueden. Paradeerden, met een gebroken gewoortje. Laten zij zorgen paraat te zijn!

„De belijdenis waartoe men wordt geroepen, staat telkens met den aard der tijden waarin men leeft, in verband. Het belijden, waarin de kracht des Christelijken geloofs zich openbaart, ligt niet altijd in het getrouwelijk opzeggen van al de Artikelen des geloofs; niet altijd in een onvoorwaardelijk onderschrijven van de Symbolische Schrift; zelfs niet in eene prediking waarin geen enkel woord aangetroffen wordt dat den meest regtzinnigen keurmeester ergeren zou. Het belijden is het uitkomen voor de waarheid op het punt waar de verdediging bezwaar heeft, waar het belijden met lijden vergezeld is” (spatiëring van mij, v. d. W.). „Door zoodanig belijden alleen is het dat de Kerk wordt behouden en dat de waarheid, in den strijd zelve telkens ontwikkeld en bevestigd, over de dwaling, in de veelsoortigheid van haar vijandige vormen, triumfeert. Altijd ééne waarheid is er, wier belijdenis, terwijl men aan de gansche waarheid vasthoudt, speciaal belang heeft; tegen Arius de Godheid van den Heer; tegen Pelagius de vrije genade; tegen de Roomsche Kerk de rechtvaardiging door het geloof alleen; tegen de Remonstranten de Souvereiniteit Gods. Ten aanzien telkens van die waarheid, is plichtbetrachting en moedbetoon aan de orde van den dag. Zoudt gij de onversaagtheid roemen van den wachter, die overal bij de hand is, behalve waar de vijand zich bevindt? Zoudt gij hoogen dunk hebben van de opreghtheid en ijver van hen die in elk gevaar der Kerk met de meeste vrijmoedigheid uitkomen voor alle waarheden, met uitzondering der ééne welke bedreigd wordt? Breng dit over op onzen tijd” (blz. 139, 140).

3. Irenische interpretatie-zwandel.

Wil men irenische of ecumenische samenwerking tot stand brengen, dan is het aangewezen middel daartoe: een rekbare formule opstellen, en die als gemeenschappelijke grondslag aanvaarden. Maar dit is eigenlijk nog niet genoeg. Er hoort nog bij de verklaring, dat de wijze waarop de grondslag-formule uitgelegd wordt er minder toe doet, dat het aan de verantwoordelijkheid van ieder wordt overgelaten om te beslissen, of hij op dien door hemzelf geïnterpreteerden grondslag kan samenwerken. We zien iets dergelijks vandaag bij den Wereldraad van Kerken, die verklaart dat de grondslag „Christus als God en Zaligmaker” geen toetssteen is om het geloof van kerken en personen te beoordeelen. Er zijn ook Nederlandsche Kerken, waarin een vervangingsformule van 1946 op alle mogelijke wijzen kan uitgelegd worden; waarin deze formule ook geen toetssteen voor zuiverheid van leer meer is.

In het N.Z.G. was de situatie zoo geworden, dat ieder met de basis-formule deed, wat recht was in zijn oogen. In 1864 (nadat velen reeds het Genootschap verlaten hadden!) werd openlijk uitgesproken, dat ieder vrij was in de interpretatie van art. 2 en 6. De eenheid werd gezocht niet in de belijdenis, maar in het gemeenschappelijk (?) doel. Aan ieders geweten was het overgelaten te oordeelen, of hij met de zinspreuk „vrede door het bloed des kruises” kon instemmen.